

Vooruitgang, stilstand en risico's in de pensioenplannen van zzp'ers

Voorzieningen voor pensioen en arbeidsongeschiktheid zijn bij zzp'ers de afgelopen vijf jaar toegenomen. Zzp'ers hebben ook positieve verwachtingen over hun financiële situatie na hun pensioen en deze zijn redelijk constant gebleven over de tijd. Ondanks deze positieve geluiden zijn er echter wel risico's: vrouwen leunen meer dan mannen op de pensioenrechten van hun partner, alleenstaanden en personen in een latrelatie zijn kwetsbaarder dan zzp'ers die kunnen terugvallen op een partner.

"Ik wil gewoon blijven doorwerken. En als ik dan eens in de knel kom, ach... dan verkopen we het huis en gaan we gewoon wat kleiner wonen" (Telegraaf, 26 oktober 2024). Deze quote uit de mond van een 66-jarige dirigent tekent wellicht de houding van menig zelfstandige. Het leven van een zzp'er kent zijn uitdagingen, zeker op het vlak van pensioen. Vele studies laten zien dat het treffen van pensioenvoorzieningen door zzp'ers onder de maat is. Op zich is dat niet zo vreemd, omdat wie de overgang maakt van werknemer naar zzp'er opeens beseft dat deze stap komt met nieuwe verantwoordelijkheden. Dat geldt in het bijzonder voor het sparen voor pensioen. Werknemers kunnen op de gunstige bijdrage van de werkgever rekenen die in veel gevallen tweederde van de pensioenpremie bijdraagt. Zzp'ers zijn voor 100 % verantwoordelijk voor hun pensioenpremie. Het beoordelen of de voorbereidingen van een zzp'er adequaat zijn voor een 'financieel goed pensioen' is om meerdere redenen vaak lastig. Zzp'ers hebben vaak een historie als werknemer waarbij men pensioen heeft opgebouwd, en kunnen soms leunen op de pensi-

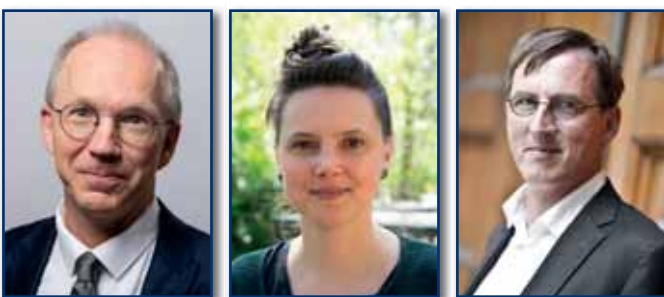
oenvoorziening van een partner. Zij kunnen er ook een andere werkfilosofie op na houden en denken dat zij nooit zullen stoppen met werken. Op die manier heeft men altijd een extra pensioenpijler waar men op terug kan vallen.

Om licht te werpen op hoe de gemiddelde zzp'er omgaat met het treffen van een pensioenvoorziening, hebben wij in de maanden augustus tot en met oktober 2025 een enquête uitgezet via het onderzoeksbureau Verian onder 1210 zzp'ers. Hierbij is specifiek de kwaliteit van het pensioen onder de loep genomen. Deze data vergelijken we met die van een groep zzp'ers aan wie in 2021 identieke vragen zijn voorgelegd over hun pensioenplannen en -voorbereiding. We bekijken welke vermogensbronnen zzp'ers hebben opgebouwd met het oog op hun pensioen. Om die redenen beperken we ook onze vergelijking tot zzp'ers in de leeftijdsgroep van 40 tot en met 67 jaar. Tot slot brengen we de risicogroepen in kaart. Om de verschillen tussen de jaren 2021 en 2025 vergelijkbaar te maken zijn de cijfers gecorrigeerd voor leeftijd, opleiding en geslacht.

■ OPGEBOUWDE PENSIOENVOORZIENINGEN

Figuur 1 laat zien welke voorzieningen zzp'ers hebben getroffen voor hun oude dag, naast hun AOW. De drie belangrijkste bronnen die men noemt zijn (1) spaargeld/beleggingen, (2) pensioenopbouw bij een pensioenfonds vanuit eerdere werkzaamheden als werknemer of door deeltijdwerk als werknemer en (3) (fiscaal gefaciliteerde) derdepijlerpensioenproducten als banksparen en lijfrenteproducten.

In 2021 is naar het opbouwen van voorzieningen binnen de fiscale oudedagsreserve (FOR) gevraagd. Sinds 1 januari 2023 kan men niet meer via deze route een pensioenvoorziening opbouwen, maar de reeds opgebouwde bedragen mogen nog wel op de balans van de onderneming blijven staan. De gegevens rond de FOR moeten met een slag om de arm worden geïnterpreteerd. De FOR is immers een fiscale reserve waarbij men deze reserve kan afstorten om een lijfrenteproduct te kopen. Met

Harry van Dalen, Marleen Damman en Kène Henkens

Prof. dr. H.P van Dalen is senior onderzoeker bij het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI-KNAW) te Den Haag en is hoogleraar economie aan Tilburg University en Rijksuniversiteit Groningen. Dr. M. Damman is universitair docent bij de afdeling Sociologie van de Universiteit Utrecht. Prof. dr. K. Henkens is themaleider arbeidsmarkt bij het NIDI-KNAW, en als hoogleraar Pensioensociologie verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen (UMCG).

survey data kan men helaas niet zien of dit ook daadwerkelijk gebeurt. Dit zou het beste via registerdata kunnen worden nagegaan. Om de vergelijkbaarheid over de tijd zuiver te houden is deze term ook in 2025 gevraagd aan zzp'ers. De cijfers over de omvang van deze pijler lopen uiteen in de praktijk. Volgens het CBS spaarde in 2023 slechts 9,5% van de zzp'ers structureel via een lijfrente-product. Dat percentage was in 2011 hoger, namelijk 13%. Andere fiscaal gefaciliteerde producten omvatten bijvoorbeeld banksparen. Op basis van de antwoorden van de zzp'ers blijkt dat ongeveer een derde gebruik maakt van deze route.

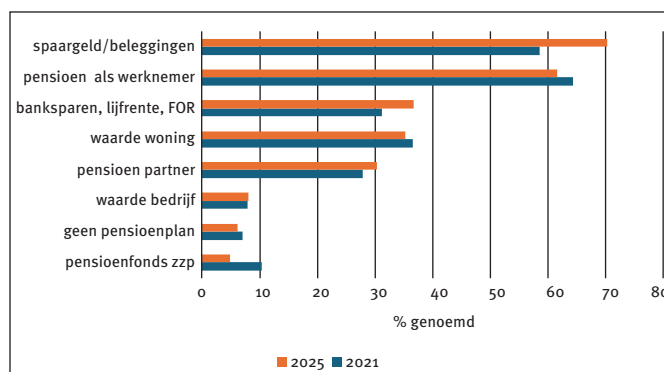
Daarnaast worden de waarde van de eigen woning en het pensioen van de partner vaak genoemd. Vrouwen noemen het pensioen van hun partner veel vaker dan mannen: 41% (in 2025) van de vrouwen, versus 25% (in 2025) van de mannen. De waarde van het bedrijf wordt veel minder vaak genoemd. Dat ligt voor de hand omdat volgens het CBS (2024) het bedrijfsvermogen van veel zzp'ers zeer beperkt is. Alleen voor de sectoren landbouw, financiële dienstverlening en verhuur en handel is het gemiddelde vermogen aanzienlijk, variërend van 3 tot 6 ton. Voor de meeste zzp'ers buiten die sectoren varieert het bedrijfsvermogen in 2024 van € 10.000 tot € 16.000.

Het beschikken over diverse pensioenvoorzieningen is toegenomen tussen 2021 en 2025. De grootste toename is zichtbaar in voorzieningen als spaargeld en beleggingen. Voor een deel kan dit te maken hebben met het meetmoment in 2021 dat volledig in de coronatijd viel, waardoor ondernemers vaak terug moesten vallen op hun spaargeld of leningen moesten aangaan. Wat voorts opvalt is dat er een lichte toename is te zien in het noemen van pensioenproducten in de derde pijler en het pensioen van de partner.

Slechts 6% van de ondervraagde zzp'ers bouwt in 2025 totaal geen pensioen op in een of andere vorm, in 2021 was dat 7%. En dit percentage zou men als de witte vlek van de pensioenopbouw van zzp'ers kunnen beschouwen. De grijze vlek – men spaart wel in enige vorm voor pensioen maar het zal niet voldoen aan de verwachtingen van een goed pensioen – is veel moeilijker te duiden (cf. Van Dalen en Henkens, 2024).

Hoe groot de vermogensbronnen zijn valt niet precies te zeggen. Figuur 1 toont dat een meerderheid van de ondervraagde zzp'ers bij pensionering recht heeft op pensioen dat eerder in loondienst is opgebouwd. Hoe hoog dat pensioen is zal vooral afhangen van de duur van de arbeidsloopbaan en het loon dat men verdiende als werknemer. Over het algemeen is volgens het CBS de gemiddelde zzp'er hoogopgeleid (49% heeft hbo of wo diploma) en dat is hij of zij ook in ons onderzoek (62% heeft een wo/hbo-opleiding gevolgd maar mogelijk niet voltooid). Gevraagd naar de startdatum van het zzp-schap blijkt dat dit tussen de 39 (2025) en 41 jaar (2021) ligt. Met andere woorden: indien men op zijn 20ste is gestart als werknemer, heeft men

Figuur 1: Pensioenvoorzieningen van zzp'ers (40-67 jaar) waar zij over kunnen beschikken ter aanvulling van hun AOW, 2021-2025

Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025). De cijfers zijn gebaseerd op de vraag: "Welke voorzieningen heeft u voor uw oude dag (naast de AOW)? U kunt meerdere antwoorden invullen." De gepresenteerde cijfers zijn gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleiding.

toch een kleine twintig jaar aan pensioenrechten opgebouwd.

Gevraagd naar de omvang van het netto vermogen (dus gecorrigeerd voor schulden) van zzp'ers kon men kiezen uit een achttal identieke vermogensintervallen. Het meest gegeven antwoord door zzp'ers bedroeg € 250.000 – 500.000 in beide jaren (22% in 2021 en 26% van de zzp'ers in 2025). We zien verder een opwaartse beweging in de vermogensopbouw over de tijd. Echter het percentage zzp'ers dat het niet weet of niet wil zeggen is ook flink toegenomen (17% in 2021 en 25% in 2025). Kortom, dit soort cijfers moet als indicatief worden gezien en niet absoluut.

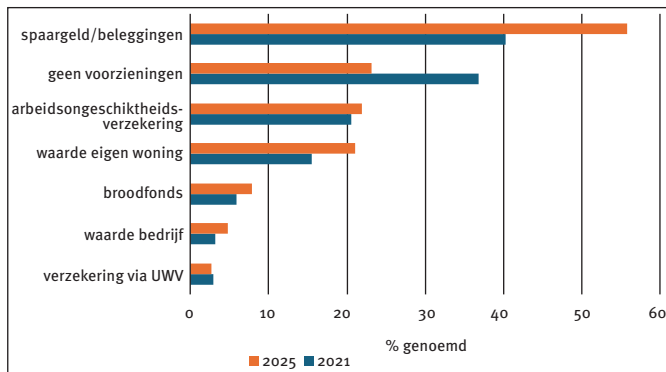
■ VOORZIENINGEN VOOR ARBEIDSONGESCHIKTHEID

Zzp'ers zijn per definitie sterk afhankelijk van hun menselijk kapitaal. Valt dit weg dan valt ook de bron van hun inkomen weg. Het afdekken van het risico op arbeidsongeschiktheid is daarom geen overbodige luxe. Momenteel is een arbeidsongeschiktheidsverzekering (AOV) niet verplicht voor

Over het algemeen lijkt het bewustzijn bij zzp'ers gegroeid om zich tegen het risico op arbeidsongeschiktheid te verzekeren.

zzp'ers, maar dit kan mogelijk veranderen vanaf 2030 met de invoering van de wet Basisverzekering Arbeidsongeschiktheid Zelfstandigen (BAZ). Wie winst maakt als zzp'er moet zich dan verplicht verzekeren tegen inkomensverlies bij ziekte, via

Figuur 2: Voorzieningen om risico op arbeidsongeschiktheid te dekken van zzp'ers (40-67 jaar), 2021-2025

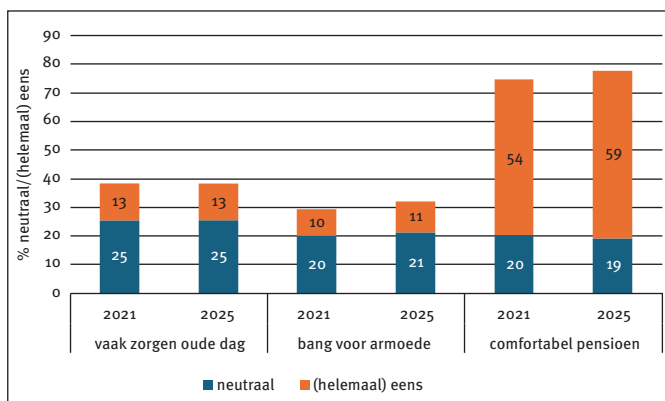

Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025). De cijfers zijn gebaseerd op de vraag: "Welke maatregelen heeft u getroffen voor de situatie dat u arbeidsongeschikt zou worden? U kunt meerdere antwoorden invullen." De gepresenteerde cijfers zijn gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleiding.

een UWV-verzekering dan wel een eigen AOV. Dit wetsvoorstel heeft stevige kritiek ontvangen, vooral over de uitvoerbaarheid. De zoektocht naar een goede vorm gaat daarom voort en wordt ook in het recent gepresenteerde coalitieakkoord genoemd.

De belangrijkste vraag die we hier aan de orde willen stellen is: in welke mate verzekeren zzp'ers zich via een dergelijke verzekering? En als men dat niet doet, welke voorzieningen men achter de hand heeft om het verlies van inkomen door alternatieve bronnen op te vangen? Figuur 2 laat voor de jaren 2021 en 2025 zien welke voorzieningen men heeft getroffen om het risico op arbeidsongeschiktheid op te vangen.

Figuur 3: Oordeel van zzp'ers (40-67 jaar) over de kwaliteit van hun pensioenvoorzieningen, in 2021 en 2025

Bron data: VARIN (2021) en NIDI (2025). De gepresenteerde cijfers zijn gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleiding. De stellingen luiden: (1) "Ik maak mij vaak zorgen om mijn financiële situatie tijdens mijn oude dag"; (2) "Ik ben bang dat ik in een situatie van armoede terecht kan komen tijdens mijn oude dag"; en (3) Denkt u dat u wanneer u volledig zou stoppen met werken op uw AOW-leeftijd dat u voldoende zal hebben opgebouwd aan pensioen en overige inkomensbronnen om een comfortabel leven te leiden?" Bij (1) en (2) vijf antwoordcategorieën van 'helemaal mee oneens' tot 'helemaal mee eens'. De vraag over comfortabel pensioen heeft afwijkende opties. Het blauwe gedeelte correspondeert met 'misschien' het oranje gedeelte met 'waarschijnlijk wel' en 'zeker wel'.

In figuur 2 valt vooral de groei op van het aandeel zzp'ers dat aangeeft spaargeld en beleggingen als vangnet te hebben: een toename van 40% naar 56%. We zien een kleine toename van het aantal zzp'ers dat zich verzekert tegen arbeidsongeschiktheid via producten van verzekeraars en via broodfondsen. Het aandeel zzp'ers dat geen voorziening heeft voor arbeidsongeschiktheid is sterk gedaald van 37% in 2021 naar 23% in 2025. Over het algemeen lijkt het bewustzijn bij zzp'ers gegroeid om zich tegen het risico op arbeidsongeschiktheid te verzekeren.

■ TEVREDEN MET PENSIOEN?

De kwaliteit van de eigen pensioenvoorzieningen is ook gemeten door aan zzp'ers te vragen in hoeverre men zich zorgen maakt over de financiële situatie na pensionering. Verwacht men bij pensionering over genoeg middelen te beschikken om comfortabel te leven na pensionering? Of heeft men juist financiële zorgen over de eigen pensioenperiode en is men bang in armoede te leven? Aan de hand van een aantal vragen meten we of er sprake is van vooruitgang of achteruitgang in de periode 2021-2025.

Figuur 3 vat het beeld over de toereikendheid van het verwachte pensioeninkomen samen voor beide jaren. Wat vooral opvalt is dat de meeste zzp'ers zich niet veel zorgen maken. De meeste zzp'ers verwachten dat hun pensioenvoorzieningen genoeg zullen zijn om comfortabel te kunnen leven als men met pensioen gaat (54% in 2021, 59% in 2025). De zorgen over de oude dag of angst voor armoede zijn beperkt en nagenoeg constant over de tijd. Een alternatieve graadmeter voor pensioenzorgen (niet weergegeven in de figuur) is het antwoord op de vraag hoe waarschijnlijk zzp'ers het achten dat zij door moeten werken na pensioen om puur financiële redenen. Ook hier komt naar voren dat de meeste zzp'ers zich hier geen zorgen over maken. In beide jaren is de uitkomst nagenoeg gelijk: 54% acht doorwerken voor het geld niet waarschijnlijk, maar daartegenover staat dat bijna een kwart van de zzp'ers doorwerken om louter financiële redenen wel waarschijnlijk acht.

Gevraagd naar de mening van zzp'ers over een verplichtstelling van pensioenopbouw blijkt in 2025: 45% tegen, 29% neutraal en 26% voor. In vergelijking met 2021 is dit bijna een identieke uitkomst.

■ VERPLICHTSTELLING

De maatschappelijke druk om zzp'ers te verplichten voorzieningen te treffen voor pensioen en arbeidsongeschiktheid is de afgelopen jaren toegenomen. Het is bekend dat zzp'ers in het verleden tamelijk terughoudend waren over een dergelijke verplichtstelling (Van Dalen et al., 2015) en de vraag is of die houding is veranderd. Gevraagd naar de mening van zzp'ers over een dergelijke verplichtstelling van pensioenopbouw blijkt in 2025 45% tegen, 29% neutraal en 26% voor. In vergelijking met 2021 is dit bijna een identieke uitkomst.

Achter dit gemiddelde gaat wel een interessante tweedeling schuil als we de groep zzp'ers uitbreiden met zzp'ers die de AOW-leeftijd hebben bereikt en doorwerken. De zzp'ers jonger dan 67 jaar zijn overwegend *tegen*. Maar als we ook de groep van zzp'ers ouder dan 67 jaar erbij betrekken, dan blijkt deze oudere groep van zzp'ers juist in hoge mate *voor* een dergelijke verplichtstelling (49%) te zijn. Het kan natuurlijk dat hun oordeel een oordeel is waarvan zij de consequenties niet hoeven te dragen: zij hebben immers de AOW-leeftijd al bereikt en hoeven niet meer verplicht te sparen. Maar het kan ook een oordeel zijn waarin ook enige 'pensioenspijt' doorklinkt en dat zij de jongere zzp'ers een beter pensioen toewensen en daarom meer van een verplichtstelling geporteerd zijn dan werkende zzp'ers.

■ CONCLUSIES

Een blik op de pensioenplannen en acties van zzp'ers tussen 2021 en 2025 laat een belangrijke verbetering zien: men spaart meer en men neemt vaker actie om arbeidsongeschiktheidsrisico's te dekken. Of dit genoeg is voor een goed pensioen is niet duidelijk. Ondanks de onvolledige pensioenopbouw hebben zzp'ers veel vertrouwen in de vermogensbronnen die hen een pensioen kunnen opleveren en over het algemeen maken ze zich geen zorgen over hun pensioen. Diezelfde tevredenheid maakt wellicht ook begrijpelijk waarom men niet veel ziet in verplichtingen in de pensioenopbouw of waarom men niet voluit spaart voor pensioen. De vermogensopbouw bestaat uit een mengeling van activa waarvan de belangrijkste zijn: spaargeld, beleggingen, pensioenrechten opgebouwd als werknemer en lijfrentes. Indien men een partner heeft, dan is het pensioen van deze partner ook zeer belangrijk.

De vermenging van bronnen voor pensioen en arbeidsongeschiktheid kan risico's met zich meedragen. Zo kan ongebonden spaargeld vele doelen dienen: van consumptieve doelen tot doelen als pensioen of een vangnet als men arbeidsongeschikt

raakt. Het gevaar bestaat dat met die keuzevrijheid en het ontbreken van binding aan doelen de ambitie van een serieuze pensioenpot of een goede arbeidsongeschiktheidsverzekering uit het zicht verdwijnt. Als alles tegenzit en men bijvoorbeeld arbeidsongeschikt raakt, is de spaarpot wellicht

Een blik op de pensioenplannen en acties van zzp'ers tussen 2021 en 2025 laat een belangrijke verbetering zien: men spaart meer en men neemt vaker actie om arbeidsongeschiktheidsrisico's te dekken. Of dit genoeg is, is niet duidelijk.

uitgeput op het moment dat men met pensioen wil gaan en kan men alleen nog terugvallen op de AOW en langer doorwerken.

Kortom, het beeld van de zzp'er en zijn of haar pensioen kent vooruitgang, maar ook stilstand en risico's.

* Dit artikel maakt deel uit van het Netspar-project 'Zzp'ers en de kwaliteit van hun pensioen'. ●

Literatuur:

- CBS (2025), Hebben zzp'ers een voorziening voor arbeidsongeschiktheid of pensioen?, online CBS.
- CBS (2024), Hoeveel verdienen zzp'ers en hoeveel vermogen hebben ze?, online CBS.
- Dalen, H.P. van, M. Damman en K. Henkens (2022) De verweesde zzp'er in pensioenland, *Me Judice*, 31 mei 2022.
- Dalen, H.P. van, en K. Henkens (2024) De grijze vlek in het aanvullend pensioen: een vertrouwenscrisis in wording? *Tijdschrift voor Pensioenvraagstukken*, juni 2024, no. 3, 5-11.
- Dalen, H.P. van, K. Henkens, W. Conen en J. Schippers (2015) Weinig behoefte aan collectieve pensioenregeling voor zzp'ers, *ESB*, 100 (4715), 468-470.
- Dietvorst, G., en M. Visser (2025), Hoe moet het nu verder met het ondernemerspensioen?, *Pensioen Magazine*, januari, 11-16.
- Damman, M. en G. Kraaykamp (2022). Pensioenvoorbereiding van zzp'ers tijdens de coronacrisis, Tilburg, Netspar Design Paper 204.
- Tweede Kamer der Staten-Generaal (2025), *Toekomst pensioenstelsel*, 32043, no. 690, vergaderjaar 2025-2026.